

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Horis Canonicis Juxta Rubricas Breviarii Romani ritè recitandis - In qua etiam ipsæ Rubricæ Notis brevibus illustratæ, & Martyrologij Romani nomina suis Accentibus signata continentur, Ad Faciliorem Discentium Vsvm Ac Praxin

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1676

Pars III. De Cæremoniis in Officio divino publicè cantato observandis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48333](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48333)

*Beata Viscera MARIÆ Virginis, qua portaverunt atque
Patris Filium. Et beata ubera, qua lactaverunt Christum
Dominum. Pater noster. Ave MARIA.* cui Orationi Leo
remissionem culparum in Officio recitando commissarius
indulfit.

PARS III.

DE CÆREMONIIS IN
OFFICIO DIVINO PUBLICO
CANTATO OBSERVANDIS.

HActenus, quæ ad privatam Horarum Canonicarum
citationem pertinent, explicata sunt. Restat nunc,
quoniam non pauci Sacerdotes ad Horas easdem publicè,
in Choro recitandas obligantur, pro uniformitate servanda
etiam, quæ Cæremoniæ tunc observandæ sint, breviter
hac quarta parte indicetur. Antequam autem hoc præstatu-
tur, nôsse velim Lectorem, quòd omnia, quæ hîc dicentur
ex Cæremoniali & praxi Romana fuerint desumpta, quæ
cùm sit Matrix & Magistra Ecclesiarum, meritò illi potius
quàm aliis Ecclesiis se accommodant, qui ad peculiare
ci vel Ordinis consuetudines (quas non tolli à Cæremoni-
ali Romano, neque à Rubricis Breviarij, teste Gavanto f. 10
c. 2. n. 1. sæpius declaravit Sacra Congregatio, modò
ita pugnent cum universa Ecclesiâ, ut peritiorum iudicio
nûs laudabiles videantur) non obligantur.

TITULUS I.

DE CÆREMONIIS IN MATUTINO
OBSERVANDIS.

I. **E**T si Matutinum, prout ordinariè in locis Chorum
habentibus cantatur, nunquam in Pluviali cantari de-
beat; eò quòd Pluvialis usum Rubricæ Missalis tit. 19. n. 1.
tantùm in Vesperis & Laudibus concedant; quia tamen
aliquibus Ecclesiis Chorum ordinarium non habentibus
est, ut aliquoties in anno Matutinum solemniter, perinde
ac Ve-

ac Vesperæ, cantetur, ideo in tali casu tolerari potest hæc consuetudo, & Pluvialis usus adhiberi, & tam in vestitu, quàm egressu Officiatoris, & accessu ad Altare, & locum sibi præparatum eadem observari, quæ in Vesperis solemnibus paulò post tit. 3. observanda dicentur.

II. Ubi ergo ad locum sibi destinatum venerit Officiator, stans capite detecto versùs Altare dicit secretò, *Pater, Ave, Credo*. Quibus completis signans sibi pollice dextræ manus labia parvo signo Crucis, altiori voce cantat: *Domine labia mea*. deinde *DEVS in Adiutorium*: quod cum dicit, facit sibi signum Crucis à fronte ad pectus, & sic permanet stans, donec per Chorum cantatum sit Invitatorium cum Psalmo *Venite Exultemus*: & Hymnus. Dum cantatur in Psalmo: *Et procidamus ante DEVM*: vel in loco suo, vel, si commodè id fieri non possit, in infimo gradu Altaris, si propinquum sit, flectit cum omnibus aliis (nisi consuetudo habeat, ut profundè tantùm se inclinet) & ad verba: *Ploremus ad Dominum*: iterum surgit. Cum cantatur Versiculus: *Gloria Patri*: aut etiam in Hymno nominatur SS. Trinitas, profundè se inclinat, & ad *Sicut erat* iterum se erigit.

III. Intonatâ Antiphonâ primâ (vel à se, prout Cæremonialem Episcoporum l. 2. c. 6. præscribit: vel ab alio, prout alicubi mos habet) sedet, donec tres Psalmi primi Nocturni cum Antiphona ultima fuerint cantati; tum enim ubi Versiculus fuerit inchoatus, & ipse cum omnibus aliis surgit, intonat *Pater noster*, & reliquam secretò dicit. Interea verò is, qui lectionem primam dicturus est, cum Cæremoniario (aut ejus Substituto) ad legile accedit, & caput profundè versùs Officiatorem inclinans canit, *Iube Domne, non Domine benedicere* (nisi sit Episcopus, qui Officiatoris munere fungitur, tunc enim ob dignitatem Cæremonialem l. 2. c. 5. *Iube Domine* cantari præcipit) cui Officiator adhuc stans benedicit, dicitque *Benedictione perpetua*, dictoque *Amen* à Choro, sedet. Lector verò interea Lectionem distinctè & devotè in tono consueto cantat, ac in fine ad *Tu autem Domine* (non *Domne*, quia ad DEUM hæ voces diriguntur) genuflectit. Cui Chorus respondet: *DEO gratias*: & mox Responsorium subjungit.

IV. Finito Responsorio, dum, qui secundam Lectionem

dicit, iterum canit: *Iube Domne benedicere*: ipse quoque Officiator iterum surgit, & detecto capite Benedictionem imperatur; quod & similiter ad reliquas Lectiones observatur. Circa finem verò tertij Nocturni pluviale (si priùs eodem non sit indutus) coloris temporis & officio convenientis accipit, & duobus Acolythis candelabra, alijs duobus verò librum portantibus, & coram ipso exhibentibus, ut in Vesperis, stans nonam Lectionem præmissis Versu *Iube Domne benedicere* (cui proximus Assistens benedicit dicens: *Ad Societatem &c.*) cantat, & eâ finitâ præintonat Hymnum *TE DEVM laudamus*, genuflectens tamen ad Versum *Te ergo quæsumus*: quo finito, si separetur Matutinum à Laudibus, canit *Dominus vobiscum*, Orationem diei, repetitioque *Dominus vobiscum*, postquam Cantores *Benedicamus Domino* cecinerunt, unâ cum Ministris à Choro discedit.

TITULUS II.

DE CÆREMONIIS IN LAUDIBVS ET MATUTINIS HORIS OBSERVANDIS.

I. **E**T si Laudes in Choro sine legitima causa à Matutinis separari non debeant; si tamen ex tali causa separari eas necesse sit, in ijsdem cantandis eadem prorsus Cæremonia observandæ erunt, quæ in Vesperis sequenti titulo explicabuntur, cum quoad recitationem Psalmorum, Capitulorum, Hymnorum, Antiphonarum, incensationem plebiscum Vesperis conveniant.

II. In reliquis minoribus Horis nulla ordinariè solemnitas adhibetur; sed id solùm ad Officiatorem pertinet, ut *Pater & Ave* (aut etiam *Credo* in Prima) secretò dicat, postea *DEVS in Adiutorium*, & post Psalmos & Antiphonam etiam Capitulum, ac tandem post Versiculum Responsorio breviter subjunctum *Dominus vobiscum*, Orationem, ac repetito *Dominus vobiscum*, *Benedicamus Domino* cum *Fidelium animas* aut interjunctis in Prima Versibus canat; uti & Versiculum cum Oratione ad Antiphonam B. Virginis, quâ omnis Hora terminata clauditur, pertinente.

TITULUS

TITULUS III.

DE CÆREMONIIS IN VESPERIS SOLEMNIBVS OBSERVANDIS.

Quoniam hæ frequenter, ubi nullæ aliæ Horæ solemniter cantari consueverunt, in Ecclesiis decantantur; ideo paulò exactiùs quoque de earum Cæremoniis est agendum; maximè quia ea, quæ de illis modò dicentur, in Laudibus quoque & aliis Horis solemniter cantari alicubi solitis, cum proportione observanda sunt. Quia verò diversi Ministri in eiusmodi Vesperis decantandis occurrunt, ideo per diversos quoque paragraphos eorum officia sunt indicanda.

§. I.

De Cæremoniis ab Officiatore observandis.

I. Quando Campana maxima pulsatur, Officiator induit Amictum, Albam, Cingulum, Stolam in modum Crucis ante pectus, & Pluviale, ubi consuetudo id habet, quam Gavantus *f. 10. c. 3. num. 8.* tolerari posse ait; alioqui enim juxta Cæremoniale Romanum Episcoporum *l. 2. c. 2.* supra solani Cottam sine Stola induendum esset. Dum verò inchoatur omnium Campanarum pulsus, descendit ex gradu cum Assistentibus, facit Cruci profundam reverentiam, & vertens sese, dum alij ipsi faciunt reverentiam, ipse pro eorum dignitate respondet, & mox sonantibus adhuc omnibus Campanis & Organo, procedit, tecto capite, manibus junctis, dextro pollice super sinistrum posito, medius inter duos Assistentes.

II. Cùm pervenerit ad Altare, sonantibus adhuc Campanis, & Organo, tecto capite genuflectit, & flexis genibus parumper orat, (etiam tempore Paschali, uti expressè habet Cæremoniale Romanum) ac mox surgens facta genuflexione ad sedem se confert, ubi sedet parumper, tecto capite, donec Organum & Campanæ fileant, & tum demum dato signo à Cæremoniarario surgit, dat Cæremoniarario biretum, & junctis atque ad aram conversis manibus, pollice dextro super sinistrum posito recitat totum *Pater & Ave* secretò, ac postea se signo Crucis signans, tangendo frontem

canit DEVS, signando pectus. *in Adiutorium*, ducendo manum ad finistrum humerum. *meum*, ad dextrum. *intende*; & sic junctis iterum manibus perseverat. Dum canitur *Gloria Patri*, caput & humeros versùs Altare inclinat, donec inchoetur: *sicut erat*, vel certè semel cantatum sit *Spiritui sancto* tunc enim se erigit, & ubi semel in primo Psalmo cantatum fuerit *sedes à dextris*, sedet, & accepto birreto à Cæremoniaro, caput tegit.

III. Quando in fine Psalmorum canitur *Gloria Patri* caput & humeros versùs Altare inclinat usque ad *Sicut erat*. Idem aliqui faciunt ad versus: *Sit nomen Domini: Sanctum & terribile nomen Domini. Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.* Sed quia neque Cæremoniale Episcoporum, nec Rubricistæ mentionem faciunt, poterit quis se Consuetudini locorum accommodare.

IV. Finitis omnibus Psalmis, & Organi sono surgit, detractum è capite birretum Cæremoniaro ad dextram suam retrò adstanti porrigit, junctisque manibus Capitulum canit ex libro. Quòd si Hymnus sit *Veni Creator*, aut *Ave maris Stella* debet mox ab initio intonationis genibus supra proximum gradum Altaris flexis manere, donec prima Stropha absolvatur; tunc enim facta reverentia ad sedem redit. Si verò Hymnus incipiat: *IESV nostra Redemptio. Lucis Creator. O Lux beata Trinitas. DEVStuorum militum. Christus Redemptor.* elevat manus, & caput versùs Altare inclinat.

V. Hymno absoluto, & cantato per Cantoriam Versiculo, accipit birretum, & tecto capite sedet, dum cantatur Antiphona. Post inchoatum *Magnificat* à Cantoria (aut si consuetudo sit, ab ipsomet intonato) dat birretum Cæremoniaro, signat se signo Crucis à fronte ad pectus, & junctis manibus ad Altare vadit per longiorem viam, ascendit ad Altare, illudque osculatur, & stans in cornu Epistolæ more solito imponit thus in thuribulum, incensat Crucem, Reliquias, & Altare. Post incensationem reddit thuribulum primo ex Assistentibus in cornu Epistolæ, & procedens in medium, factâ Cruci inclinatione descendit in planum ante medium Altaris, & faciens genuflexionem, ordine, quo venit, redit ad suum locum, ibique stans invitat ad honorem incensationis illum, cui post ipsum facienda est incensatio, inclina-

inclinatione capitis, & ubi incensatus fuit, incensanti capitis inclinatione responder. Si Episcopus addit, non ad suam sedem, sed ad Altare in cornu Epistolæ stans duplici ductu incensatur.

VI. Finito *Magnificat*, dum canitur Antiphona vel Organum pulsatur, potest sedere recto capite, donec Antiphona aut Organi sonus finiatur, tum surgit, dat birretum Cæremionario, jungit manus, canit *Dominus vobiscum*, & Orationem more solito, & solemnī cantu. Cantato *Benedicamus* manibus junctis, & elevatis, submissiore voce canit. *Fidelium anima*, & interjecta Oratione Dominica. *Dominus det nobis*, eodem sono & modo, & postquam Chorus respondit, progreditur ad medium gradus infimi, ibique pro ratione temporis, manibus junctis, stans aut genuflectens manet, donec Antiphona B. Virginis absolvatur; quā finitā, si flectit, canit adhuc flectens Versiculum, deinde surgit, & stans cantat *Oremus*, ac Orationem in suo proprio tono, & tum iterum flectens (si prius ad Antiphonam flectebat) in fine addit *Divinum auxilium*, & statim surgens facit genuflexionem, & accepto birreto tegit caput, ad Sacristiam revertitur, ita tamen, ut hanc primus ipse ingrediatur, Crucique reverentiam faciat.

VII. In Vesperis minùs Solemnibus induitur superpelliceo & pluviali; non sedet, quando venit ad suum locum; reliqua verò omnia, uti in Solemnibus Vesperis peragit.

§. II.

De Officio Assistentium.

I. Quando Campana maxima pulsatur, induunt Cottas, & Pluvialia sine Stola, nisi alicubi consuetudo sit, ut super Cottas etiam amictum induant ad collaria tegenda.

II. Dato signo ad egressum descendunt de gradu cum Officiatore, faciunt Cruci primùm, deinde Officiatori reverentiam, & cooperto capite anteriores pluvialis fimbrias, dexterā sinistrā, sinister dextrā elevantes, alterā pectori admotā eundem comitantur.

III. Ubi ad Altare pervenerint, genuflectunt, parumper orant genibus flexis, & surgentes, iterumque genuflectentes, Officiatore abeunte ad sedem (cui transeunt caput incli-

nant) ipsi quoque ad sedilia sua se conferunt, & stantes cum Officiatore *Pater & Ave* recitant, & Cruce se signant.

IV. Sub Psalmis sedent, caputque tegunt, illud tamen aperientes cum humeris inclinant profundè versùs, Altare quoties à Cereemoniario signum datur.

V. Finitis Psalmis, dato signo surgunt, faciunt reverentiam, & ad Officiatorem accedentes ad lævam illius consistunt, capitis profundâ inclinatione priùs facta; tum unus Assistentibus librum explicat, & postquam Capitulum cantatum fuerit, factâ hymni intonatione, profundè se inclinant, & ad sua sedilia recedunt nisi fortè ad Hymnum *creator Spiritus*, aut *Ave maris Stella*, cum Officiatore primum gradum flectendum sit, tum enim unus à dextris, alter à sinistris cum ipso genua flectunt.

VI. Finito hymno sedent tecto capite, & inchoato *Magnificat* surgunt, birrera in sedilibus ponunt, signo Crucis signant, transeunti Officiatori se inclinant, & ad inferiorem gradum cum eo accedentes genuflectunt, ascendunt ad Altare, & is, qui à dextris est, naviculam pro thure imponendo cochlear cum hujus & manûs osculo porrigit, iterumque accipit, sub incensatione ambo simbriam pluvialis attollens eundem incensantem comitantur, & quoties ille caput Crucis inclinât, vel genuflectit, toties illi quoque genuflexionem faciunt. Finitâ verò incensatione primus eorum in cornu Epistolæ thuribulum ab eo accipit, & mox Thuriferario porrigit. Tum cum Officiatore ad medium Altaris accedentes caput Crucis inclinant, & mox ad planum descendentes ibidem genuflexionem faciunt, & secundus quidem ad suum locum recedit, primus verò à Thuriferario thuribulum accipiens, triplici, aut si Episcopus adsit, duplici tantum incensatu Officiatorem incensat, factâ antè & post profundâ inclinatione. Quòd si aliqui in Choro incensandi sunt: eorum incensationem ipse etiam duplici ductu (nisi dignitas requirat) & capitis inclinatione antè & post præmissa genuflexione, redditoque Thuriferario thuribulo ad suum locum se confert, ubi capitis inclinatione suum socium ad incensationem invitans duplici ductu à Thuriferario incensat.

cur, modicâ capitis inclinatione eidem respondens. Quod ipsum etiam facit secundus Assistens, dum incensatur.

VII. Finito *Magnificat*, si Officiator sedeat, ipsi quoque sedebunt; postea finitâ Antiphonâ, aut sono Organi accedunt post alios Ministros ad Officiatorem, eique assistunt sicut ad Capitulum, ac primus Orationem ostendit.

VIII. Si *Benedicamus* ab ipsis canendum sit, dictâ ultimâ oratione ad medium Altaris accedunt, & ibi stantes *Benedicamus* canunt, moxque ad sedilia redeunt. Si autem à Choro cantetur, manent apud Officiatorem, donec dicto *Dominus vobiscum* ipse quoque ad Altare accedat; tunc enim ante ipsum euntes, reverentiâque transeunti facientes, factâ Altari reverentiâ stant, aut flectunt à dextris & sinistris Officiatoris, quo tamen ad Orationem surgente ipsi non surgunt, sed expectant, donec *Divinum auxilium* dixerit; tum enim surgunt, faciunt reverentiam, primus Officiatori birretum porrigit; & ipsi quoque sua birreta capiunt, reguntque, & tandem eodem modo & ordine, quo venerunt, ad Sacristiam redeunt; ita tamen, ut ad Sacristiam venientes prius Officiatorem, cui transeunti caput inclinabunt, transire sinant; tum ipsi sequantur, & in Sacristia Cruci & Officiatori reverentiam debitam faciant, vestesque sacras exuant.

§. III.

De Cæremoniarij Officio.

I. **H**ora competente linteatus videt in Sacristia, an omnia sint parata pro Officiatore & Assistentibus. Quærit insuper in Manuali, seu Libro Capitulum & Orationes, notatque singula signaculis.

II. Dum vestiti omnes in Sacristia consistunt, ipse post Officiatorem stat, & ubi hic descendit, cum ipso profundam Cruci & ipse reverentiam facit, ac ultimus post Officiatorem aperto capite, manibusque junctis egreditur.

III. Ubi ad Altare ventum est, à tergo Officiatoris consistens genuflectit, & eundem sequitur, atque ad ejus dextram se sistens, ubi Organum siluerit, consueta capitis inclinatione dat signum incipiendi. Tum ab Officiatore birretum accipiens, & super scamnum proximum collocans, vel dextrâ tenens, sinistrâ dextram pluvialis partem elevat. Recitans
dein.

deinde cum Officiatore *Pater & Ave* signo Crucis se signat. Dum canitur *Gloria*, monet capitis inclinatione ad profundam inclinationem faciendam (quod idem etiam facit singulos Psalmos, & quando cantatur *Sanctum & terribilem* *Sit nomen Domini &c.* Tandem ubi semel cantatum est *sedet à dextris*, birretum Officiatori porrigit, & factâ eidem reverentiâ ad sedem suam se confert.

IV. Sub finem ultimi Psalmi surgit, & per hoc Cottam monet ad candelas accendendas. Dum canitur *sicut erat* prodit in medium, non tamen longè à suo loco, & dat fandi signum: tum accedit ad medium plani Altaris, & factâ reverentiâ ad Officiatoris dextram se sistit, profundâ capitis inclinatione priùs illi reverentiam exhibens. Finito Organifono accipit birretum ab Officiatore, illudque finito Hymno iterum porrigit.

V. Ad initium Cantici *Magnificat* surgit, accipit birretum ab Officiatore, signat se Crucis signo, & sequitur Officiatorem ad medium Altaris euntem, ibique à tergo illius sistit, & manet, donec redeat. Dum incensatur, respondet incensanti modicâ capitis inflexione. Finito Cantico reddit birretum Officiatori, si vult sedere, iterumque eo surgens accipit, & post cantatum *Dominus deus nobis*, comitatur illum ad planum Altaris, ac post finem Vesperarum birretum alius Diacono porrigit, & ordine, quo egressus est, ad Sacristiam redit; ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venit, priùs Assistentes eam introire sinat, & in ingressu Crucis & Officiatoris reverentiam faciat.

§. IV.

De aliorum Ministrorum Officiis.

I. **S**ubstitutus ante initium Vesperarum librum defert in Chorum, & collocat supra Cancellos, deinde circumspicit, an omnia sedilia suo loco & ordine sint disposita, candelabra accensa, & justo numero ac ordine posita. In exitu per Sacristiam ipse Ceroferarios solus sequitur. Sedet à dextris primi Assistentis. Dato post Psalmos signo ad fandum porrigit librum Acolytho vicino ex Majoribus. Dum Capitulo absoluto cantatur *Deo gratias*, comitatur Thuriferarium in Sacristiam, & reducit, dum cantatur *A*

tiphona ad *Magnificat*. Pari modo peractâ thurificatione cum ducit, & reducit.

II. *Thuriferarius* ante initium Vesperarum videt, ut ad manum sit thuribulum, navicula, thus, prunæ, & forceps. In egressu primus est, & sine navicula & thuribulo incedit. In Presbyterio sedet à sinistris secundi Assistentis. Finito Capitulo accedit ad Sacristiam, & paulò ante *Magnificat* cum thuribulo & navicula redit, offert more solito Officiatori thuribulum pro thure imponendo, & dat postea clausum primo Assistenti. Peractâ incensatione Altaris accipit à primo Assistente in cornu Epistolæ thuribulum, illudque eidem reddit, ubi Officiator ad suam sedem redierit, simulque simbram dextram pluvialis incensantis elevat. Mox recipit thuribulum, & nisi juxta consuetudinem primus ex Assistentibus id faciat, præmissis debitis reverentijs eos, qui in Choro sunt, incensat, duplici ductu (nisi dignitas triplicem requirat) inclinatione capitis antè & post præmissa. Post hos primùm Assistentes pariter duplici ductu, uno verò Cæremoniariarum incensat; reliquos autem Ministros à dextris simul omnes salutatur modicâ reverentiâ, capite parùm inclinato, & quasi in gyrum ducto, & thurificat singulos simplici ductu, sed sine mora, & per modum unius, eademque ratione mox etiam eos, qui à sinistris sunt, thurificat. Denique populum modicâ inclinatione antè & post facta, priore quidem à sinistra ad dextram, posteriore à dextra ad sinistram caput movendo, triplici ductu abrupto, hoc est, in medio, à dextris, seu ex parte Evangelij, & à sinistris, seu ex parte Epistolæ stans ferè in medio Presbyterij, vel si proftet SS. Sacramentum, extra Cancellos in latere Evangelij. Quòd si *Magnificat* ad finem vergat, incensatione nondum finitâ ad *Gloria* hæc abrumpenda erit, stabitque ipse conversus ad aram cum profunda capitis inclinatione. absolvet autem sub *sicut erat*. Si nec ad *Dominus vobiscum* absolvisset incensatione, omnino cessat. Peractâ verò incensatione, thuribulum in Sacristiam refert, & mox regressus in suo loco post genuflexionem consistit. In ingressu iterum primus alios antecedit.

III. *Ceriferarij* curant, ut ante initium candelabra candelis accensis instructa habeant. In egressu sequuntur thuriferarium candelabra portantes. Ubi ad Altare ventum est, ad

cornu

cornua gradus infimi accedunt, & conversis ad se invicem vultibus exspectant, donec Officiator sit ingressus, eique se capitulum inclinant; deinde cum eodem & aliis Ministris facientes lineam rectam genuflectunt, & dum alij orant, ipsi sua candelabra in extremis infimi gradus cornibus deponunt, & ibi delas extinguunt, statimque redeunt ad antiquum locum, factâ cum alijs genuflexione præcedunt Officiatorem ad suam sedem, & factâ illi reverentiâ ad sua loca pergunt. Finito ultimo Psalmo, quando Cæremoniarius signum deducunt surgunt, & profundam capitis inclinationem in transitu Officiatori facientes ad sua candelabra accedunt, ubi in medio convenientes & candelabra sua ferentes ad Officiatorem accedunt, & ante Ministros de libro servientes, conversis ad invicem vultibus consistunt. Dum Chorus finito Capitulum respondet *DEO gratias*, ipsi factâ profundâ capitis inclinatione recedunt ad medium, genuflectunt, & candelabra in locis ponunt, non tamen ante inceptum Hymnum, nec gradus cornua consistunt, sed ad suum locum consuetae accedunt; stant, ut ceteri, manentque, donec Hymnus absolvatur. Si Hymnus sit *Veni Creator Spiritus*, vel *Ave marie*, stant, & candelabra parumper, & soli stant cum candelabris, quæ finita primâ Strophâ suo loco reponunt, atque ad sua loca redeunt. Ad initium Cantici *Magnificat* recipiunt candelabra, & Officiatorem stantes utrinque ad cornua gradus infimi exspectant. Dum incensantur Ministri, statim ab initio vertunt se versus Thurificantem, & sic manent, donec omnes Ministri incensati sint. Finito Cantico factâ in medio genuflexione accedunt ad Officiatorem, sicut ad Capitulum, & Oratio finita vertunt se ad Altare, donec *Dominus vobiscum* cantetur. tunc enim recedentes, & in medio ante infimum gradum convenientes, inde factâ genuflexione se ad cornua gradus conferunt, ibique candelabra deponunt, non tamen consistunt, sed ad suum locum ordinarium pergunt. Dicto *Dominus det nobis*, præcedunt Officiatorem ad medium, & ibi stant, & candelabris quantavis alijs ad Antiphonam. In fine redeunt ad Sacristiam, ante illam subsistunt. & post Assistentem ac Cæremoniarium ingrediuntur.

IV. *Acolyths seu portati* egrediuntur post Substitutum post quem etiam ex parte Epistolæ, uti & ex parte Evangelii

post Thuriferarium sedent. Dum Officiator ad sedem suam
 se confert, duo Majores in vicem legis cum libro stant ante
 Officiatorem vultibus ad se mutuo conversis. Dicto *siue*
erat, ad sua loca redeunt, factis, ubi oportet, reverentijs.
 Sub finem ultimi Psalmi, medijs duo Cottati surgunt, birretâ
 in scammis deponunt, factâque in medio genuflexione, acci-
 piunt virgas, quisque ex sua parte, in quarum summitatibus
 sint parvæ candelæ, & cum iisdem utraque gestatis, ita
 ut virgarum summitas versus Altaris medium utrinque sit
 pariter inclinata, accedunt extra cornua graduum ad Altare,
 & accensis ibi parvis candelis modicâ corporis inversione
 accendunt candelas Ceroferariorum, & in magnis cande-
 labris, postea virgas ad suum locum deferunt, easque parvis
 ibi candelis extinctis suspendunt, & ad suas sedes redeunt at-
 tendendo, ut pari passu incedant, simul virgas ad extremas
 Altaris candelas admoveant, simul extinguant, & accendant,
 tergum Altari vel Officiatori non obvertant, & ad sua loca
 perveniant antè, quàm reliqui surgunt. Finitis Psalmis, dato
 signo ad surgendum, Acolythus major accipiens à Substituto
 librum, portat eum supra pectus, accedit cum Socio post Ce-
 roferarios ad Officiatorem, ibique ita stantes, ut tergum Al-
 tari non vertant, capitis profundam inclinationem faciunt,
 & dum ille Capitulum canit, librum tenent, absolutoque Ca-
 pitulo, factâ ad Hymni intonationem reverentia recedunt
 iterum, & librum supra Cancellos ponunt. Ubi ante inchoa-
 tum *Magnificat* Thuriferarius cum thuribulo advenerit, duo
 minimi Acolythi utrinque ad cornua Altaris accedunt, si-
 mulque cum Thuriferario genuflexionem facientes ascen-
 dunt ad Altare, & in extremitatibus velum conduplicando,
 Altaris tabulam discooperiunt dimidiatam, decorè tamen,
 & simul, factâque iterum ad cornua genuflexione ad sua loca
 redeunt. Peractâ verò omnium, etiam, qui in Choro sunt,
 incensatione, iterum accedunt cum solitis genuflexionibus,
 atque Altare cooperiunt. Finito *Magnificat* duo Acolythi
 medijs Candelas in Candelabris majoribus extinguunt. Ma-
 jores verò librum ferentes ad Officiatorem, sicut ad Capitu-
 lum, accedunt, nec ante dictum secundò *Dominus vobiscum*
 discedunt, librumque supra cancellos ponunt. Vergente ad
 finem Antiphona B. Virginis, iisdem accedunt ad Officiatorem
 ex utro-

ex utroque cornu, & supra primum gradum flectentes, conversis sibi invicem faciebus, librum tenent, donec orationem absolverit.

V. His omnibus Ministris, in Vesperis communes sequentes Cæremoniæ. Ante egressum faciunt omnes Crucem primùm, postea Officiatori profundam reverentiam. Egrediuntur detecto capite, dimissis oculis, manibus tenentes ante pectus pileos quadratos, gravi incessu, seseque passim stantes tam à præcedentibus, quàm sociis, Officiatori, quærities apud ipsos transit, caput inclinant. Sub Psalmis vel Cantico, quoties à Cæremoniario monentur, caput detegunt profundè, illud cum humeris versùs Altare inclinant, usque dum iterum signum elevandi à Cæremoniario detur. Si vero Officiator cum Assistentibus sub Hymno vel Antiphona, in accessu ad Altare & recessu genua flectat, eidem se & accommodant. Quando sub Cantico incensantur à Thurificariario vel Cæremoniario, capitis inclinatione Thurificariario respondent, & mox simili inclinatione proximum incensandum invitant. In ingressu ad Sacristiam eundem ordinem in egressu observant; si tamen ad januam Sacristiæ venerint, ibidem consistunt, & duas lineas rectas facientes Officiatori Assistentibus & Cæremoniario honorem primæ ingressus relinquunt, & tùm primùm Ceroferarij, ac reliqui ingressus, ac in linea recta stantes, Cruci profundam faciunt reverentiam, postea Officiatori, juvant Assistentes in processus mentis exuendis, sicque ipsi etiam tandem suas Cottas imponunt.

VI. Quando quatuor duntaxat adhibentur Acolytum, tum medij duo præter suum Officium etiam Majorum Officium assumunt, & librum ad Officiatorem deferunt, tenentque. Si verò duo duntaxat adhiberentur, hi omnium Officium suscipere debent. Idem circa Assistentes observandum est, scilicet, si hi non adhibeantur, Cæremoniarius & Substitutorum Officium suppleant, maxime in incensatione

ad *Magnificat* fieri solita.

* * *

TITULUS IV.

DE CÆREMONIIS IN COMPLETORIO
OBSERVANDIS.

AD Completorium nunquam Officiator Pluviali uti debet (quia hoc in solis Laudibus & Vesperis usurpandum est, ut supra ex Rubricis Missalis dictum est) si tamen alicubi usus illius per consuetudinem introductus est, poterit retineri, maximè, si immediatè post Vesperas, in quibus Pluviale adhibitum fuit, cantetur.

II. Ad Officiatorem, si Completorium separatim à Vesperis cum aliqua solemnitate canatur, spectat, ut post accessum ad Altare, debitamque reverentiam factam, ad sedem ordinariam se conferat, ibique, ubi Cæremoniarius, vel alius ex Ministris: *Iube Domne benedicere*: cantaverit, ipse per verba: *Noctem quietam &c.* Benedictionem impertitur; mox Versum *Adiutorium* canat, & ubi *Pater noster* secretò dixerit, Confessionem mediâ voce recitet, & ubi Chorus quoque eandem Confessionem recitaverit, eodem tono Absolutionem dicat, & tum altiori & usitata voce *Convertite nos*, ac *DEVS in Adiutorium* canat, uti & finito Hymno Capitulum, & post cantatum Canticum Simeonis, & sequentem Antiphonam, Orationem *Visita* cum antecedentibus & subsequentibus Versibus.

III. Antiphona de B. Virgine semper cantatur, etiam si aliud quid, v. g. Litaniz sequantur; quia, cum per Completorium terminetur totum Officium, meritò etiam convenientem clausulam habere debet, qualis est Antiphona B. Virginis. Gavant. l. 5. c. 22. n. 15.

IV. Si Ritu Solemniore cantetur, potest adhiberi Organum ad Psalmos, Hymnum, & Canticum, & Antiphonam B. Virginis; Incensatio tamen Altaris ad Canticum nullatenus fieri debet, uti Cæremoniale Episcoporum l. 2. c. 4. monet. Corsetus c. 18. n. 2. etiam minorem numerum luminum adhibendum putat in Completorio, quàm in Vesperis; sed hoc intelligendum videtur, si non solemniter, nec immediatè post Vesperas cantatur; nec enim conveniens videtur, ut lumina, quæ pro Vesperis accensa sunt, ad principium Com-

Instruct. II.

E

pletorij

pletorij extinguantur, nisi fortè alicubi consuetudo id faciendi invaluerit, tunc enim retineri poterit.

TITULUS V.
COMPENDIUM RITUUM IN TOT
OFFICIO OBSERVANDARVM
COMPLECTENS.

Cùm in prima Instruktionẽ de SS. Missæ Sacrificio ritè offerendo post explicatas singulas Missæ partes brevẽ Compendium, quo omnes Cæremoniæ in Missa observandæ in certas Classes dividebantur, subjunctum fuerit ad memoriam Tironum juvandam; placet etiam in hac Instruktionẽ idem subsidium offerre, & singulos Ritus, qui in Officij divini per solutionem, tum ex præscripto Rubricarum, tum ex Cæremonialis Episcoporum directione observandæ sunt, brevẽ Compendio complecti; in quo tamen de publica Officij divini recitatione potissimùm sermo erit; nam in privata recitatione, etsi valde deceat, ut, quantum fieri potest, pariter ejusmodi Ritus observentur, nemo tamen ad illas ullâ lege adstringitur. Ad sex autem ferè classes, omnes hi Ritus, seu Cæremoniæ revocari possunt, videlicet ad Corporis inclinationem, Stationem, Sessionem, Manuum Cæremonias, Osculum Altaris, & Incensationem Altaris, de quibus nunc singulis breviter agendum.

§. I.

De Corporis Inclinationibus.

Quatuor ferè diversæ Corporis inclinationes in Vesperis præscribuntur, nempe utriusque genu inflexio, unius tantum genuflexio; profunda Corporis inclinatio, solius Capitis inclinatio.

Genuflexio utroque genu facienda est.

I. In accessu ad Altare, si SS. Sacramentum publicè expositum proftet.

II. Ad Verba: *Adoremus, & procidamus*: in Psalmo *Venite* post Invitatorium, juxta Cærem. Episc. l. 2. c. 6.

III. Ad *Te ergo quasumus* in Hymno Ambrosiano. *Ibid.*

IV. Ad

IV. Ad Preces Feriales in Laudibus & reliquis Horis; item in Officio Defunctorum, si Preces ibi præscriptæ dicuntur. Rubr. Breviar.

V. Ad primam Stropham Hymnorum *Veni Creator, & Ave maris Stella.* Cærem. Ep. l. 2. c. 1.

VI. Ad *Tantum ergo Sacramentum*: si SS. Sacramentum super Altari expositum est. Ibid. l. 1. c. 28.

VII. Ad Antiphonas B. Virginis, quando dicuntur extra Vesperas primas aut secundas, aut alias Horas Dominicæ, & extra tempus Paschale. juxta Rubric. Brev. tit. 36. n. 3.

VIII. Ad *Pater noster, Ave, Credo*, in fine Completorii.

IX. In Psalmis Gradualibus, & Pœnitentialibus ad Preces. Gav. f. 10. c. 1. n. 7.

X. Ad Litanias & Orationes earundem; excepto Hebdomadario seu Officiatore, qui stans Orationes dicere debet, Ibid.

Genuflexio uno genu facienda est.

I. In accessu & recessu sub Altari, ubi Sacramentum clausum est.

II. Ad incensationem Altaris SS. Sacramentum clausum continentis, quando accedit, vel recedit; & ante, quàm Incensationem incipiat.

III. Quando ad simile Altare pro Oratione ad Antiphonam B. Virginis canendam accedit.

Profunda Corporis inclinatio facienda est.

I. Quando in Sacristia à loco Paramentorum recedit, iterumque accedit.

II. Quando ad Altare, ubi non est Sanctissimum Sacramentum clausum, fit accessus vel recessus.

III. Quando Incensatio peragitur, ante incensationem Reliquiarum; & si non adest SS. Sacramentum, etiam ad initium incensationis, & quodcumque ad Altare accedit, vel ab eo recedit.

IV. Quando Ministri coram Officiatore transeunt, vel ille coram ipsis. Cærem. Episc. l. 2. c. 3.

V. Quando in Matutino vel Completorio Benedictio petitur per *Iube Domne benedicere.*

VI. Ad *Confiteor* in Prima & Completorio.

Capitis inclinatio facienda est.

- I. Ad *Gloria Patri* per omnes Horas, ubi caput profundè inclinandum esse monet Cæremoniale Episcoporum. l. 2. c. 1.
- II. Ad SS. Nomina JESU, & MARIÆ, & Sanctorum de quibus fit Officium, vel *specialis* commemoratio.
- III. Ad Stropham ultimam Hymnorum, in quibus Serosanctæ Trinitatis fit mentio.

§. II.

De Statione.

- I. **H**Æc præscribitur ad Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolorum extra preces Feriales, aut Officij Defunctorum, aut super Officij.
- II. Ad Horarum initia, & Hymnos.
- III. Ad Hymnum Ambrosianum.
- IV. Ad Versiculos Nocturnorum, & post Hymnos.
- V. Ad textum Evangelij ante Homiliam.
- VI. Ad Capitula omnium Horarum.
- VII. Ad Lectiones breves Primæ & Completorij.
- VIII. Ad Cantica *Benedictus*, *Magnificat*, & *Nunc dimittis*.
- IX. Ad Antiphonas B. Virginis in Dominicali Officio, & tempore Paschali cantari solitas.
- X. Ad Lectiones in Officio parvo B. Virginis in Adventu; hæ enim, cum sint de Evangelio, laudabilius ad eas stant ait Gavantus f. 10. c. 1. n. 3.
- XI. Ad Psalmos etiam stant aliqui, uti Clerici Regulares, & Barnabitæ, teste Gavanto f. 1. c. 8. n. 18. ubi addit idem à Baronio ex S. Petro Damiani An. 1062. probari; sed consuetudo sedendi ferè hodie prævaluit.

§. III.

De Sessone.

- I. **H**Æc peragitur ad Psalmos omnium Horarum, saltem ex consuetudine; imò & convenienter Cæremoniale Episcoporum. l. 2. c. 5.
- II. Ad Lectiones Matutini juxta idem Cæremoniale. l. 2. c. 6.
- III. Ad

III. Ad Antiphonas ante & post Cantica *Benedictus*, *Magnificat*, *Nunc dimittis*. Ibid. c. 3.

§. IV.

De Manuum Cæremoniis.

HArum diversi Ritus & motus in Officio divino cantando adhibentur; nam interdum ad caput cooperiendum, vel detegendum applicantur: interdum ad pectus percutiendum usurpantur, aut ad Crucis formationem: interdum conjunctæ & erectæ tenentur.

Manu Caput cooperit.

- I. Ante discessum à loco Paramentorum, & post factam in discessu reverentiam Crucis.
- II. Ad Psalmos, Lectiones, & Responsorialia, nisi adsit SS. Sacramentum expositum; tunc enim aperto esse capite decet ob reverentiam SS. Sacramento debitam.
- III. Ad Antiphonas ante Cantica *Benedictus*, *Magnificat*, & *Nunc dimittis*, uti & post illas.
- IV. In recessu ab Altari.

Manu Caput detegitur.

- I. In discessu à loco Paramentorum, pro facienda Crucis reverentia.
- II. In accessu ad Altare.
- III. Quodcumque à Sessione præcedente surgitur.
- IV. In accessu ad locum Paramentorum pro facienda Crucis reverentia.
- V. Ad *Gloria Patri* per omnes Psalmos & Lectiones.
- VI. Ad nomen Papæ viventis.
- VII. Ad Verba; *Sit Nomen Domini: Sanctum & terribile:* quibus Gavantus s. 10. c. 2. n. 9. & post illum Corsettus tr. 1. c. 21. n. 2. etiam addunt Versus: *Benedictus Dominus die quotidie: Benedictum nomen Maiestatis: Benedicat nos DEVS, DEVS noster:* Sed hæc posterior detectio à paucis observatur.

Manu Crux minor formatur.

Ad initium Marutini, dum dicitur: *Domine labia mea:*

mea: tunc enim Labia Cruce minore signantur: juxta Rubricas tit. 13. n. 1.

I. Ad *Convertete nos* aliqui, teste Gavanto f. 10. c. 1. Rubricam Crucem minorem in pectore formant; sed cum nec Rubricæ, nec Cæremoniale hujus Cæremoniæ meminerint, etiam etiam omitti videtur.

Manu Crux major formatur.

I. Ad *DEVS in Adiutorium* in initio omnium Horarum formatur Crux major, manu extensa signando se à fronte in pectus, & ab humero sinistro ad dextrum, pro unoquoque verbo, tangendo frontem, pectus, & humerum utrumque, præscribit Cæremoniale Episcoporum. l. 2. c. 1.

II. Ad Versum *Adiutorium nostrum* ante Confessionem in Prima & Completorio; non autem quando idem Versus in Prima post Lectionem brevem dicitur, quia mox ad sequentia verba formanda est.

III. An *Indulgentiam* post eandem Confessionem.

IV. Ad Dominus nos benedicat in fine Primæ.

V. Ad *Magnificat*, quando discedit à Sede ad incensationem Altaris, juxta Cæremoniale Episcoporum. l. 2. c. 1. Unde ob paritatem rationis idem etiam faciendum ad Canticum *Benedictus*, & *Nunc dimittis* putat Gavantus f. 10. c. n. 10. quia & hæc sunt Cantica ex Evangelio desumpta; quia de Canticum *Nunc dimittis*, nullam similem Cæremoniam præscribit Cæremoniale, & pro Canticum *Magnificat* ob recessum à Sede ad Altare eandem præscripsisse videtur, id ad solum Canticum *Benedictus* etiam ea Crux ob similitudinem causæ facienda videtur, uti idem Cærem. l. 2. c. 7. dicit, dum in Laudibus omnia, ut in Vesperis observantur. Nec obstat, quòd Canticum *Nunc dimittis* sit ex Evangelio desumptum; nam etiam textus Evangelij in ante penultima Lectione est ex Evangelio, nec tamen ad illius recitationem Crux formatur, uti ipse Gavantus f. 10. c. 3. numerum monet.

Manus conjunctas & elevatas tenet.

I. Ad egressum & regressum in Sacristiam.

II. Ad accessum & recessum à Sede.

III. Ad recitationem *Pater noster*, *Ave*, & *Credo*.

In Horis Canonicis observanda. 71

IV. Ad Lectionem nonam, quam ipse recitat, ad Capitula, Absolutiones, Benedictiones, Orationes, Cantica, Hymnos, Invitatorium.

V. Ad Antiphonam B. Virginis, & Versus subsequentes usque ad *Benedicat nos &c.*

Manus super genua explicatas gerit.

I. Sub Psalmis & Lectionibus.

II. Sub Antiphonis ad *Magnificat*, *Benedictus*, & *Nunc dimittis*.

Manu pectus percutit.

I. Ad binam Confessionem, cum dicit: *Mea culpa &c.*

II. Ad *Agnus DEI* in Litanis Omnium Sanctorum.

§. V.

De Osculo Altaris.

I. Semel tantum expressè præscribitur hoc osculum in Cæremoniali. l. 2. c. 1. scilicet in Vesperis, cum post introitum *Magnificat* ad Altare venit Officiator.

II. Idem tamen ob rationis paritatem in Cantico *Benedictus* faciendum videtur.

§. VI.

De Incensatione.

I. Peragenda est hæc primò ad Vesperas primas & secundas juxta Cæremoniale Episc. l. 2. c. 1.

II. Eadem etiam facienda præscribitur ad *Benedictus*, uti ibid. cap. 7. videre est.

TITULUS V.

*DE TONO VESPERARUM,
ET COMPLETORII.*

Quid sit Tonus in genere, & quotuplex, in Instructione de SS. Missæ Sacrificio p. 2. tit. 33. fusiùs explicatum est, unde hoc loco solum de Tono speciali Vesperarum agendum erit.

I. Quadruplex in Vesperis Tonus à Sacerdote adhibendus est. Primus in initio Vesperarum ad *DEVS in Adiutorium*, quod in Duplicibus & Semiduplicibus hoc tono cantatur.

Deus in adiutorium meum intende.

In Ferijs verò, aliisque Simplicibus hâc ratione.

Deus in adiutorium meum intende.

Secundus in Capitulo usurpandus semper ferè idem est, sic se habet.

Vidi civitatem sanctam Hierusalem

novam descendentem de Cælo à

De o pa ra tam si cut sponsam

ornatam viro su o.

Si tamen ultima vox Capituli monosyllaba fuerit, aut ac-
centum acutū in fine habuerit, tum tali tono proferenda erit.

super te or ta est.

Si interrogativum in medio vel fine occurrerit, sic can-
tabitur:

E s

Quis

Quis est hic, & laudabimus eum?

Tertius in Orationibus post Canticum *Magnificat* adhibendus idem est cum eo, quem in Missa usurpandum in prima Instructione dixi. Versus verò *Dominus vobiscum, Filium, Dominus det nobis &c.* canuntur sine ulla variatione vocis, cum hoc solo discrimine, quòd primus clarâ, reliqui duo nonnihil submissâ voce canantur. Quartus tonus in Antiphona ultima, si Completorium vel aliud Officium non sequatur adhibendus, Ferialis minor in Rituali Augustano vocatur, & usurpatur semper in alijs etiam Orationibus, quæ breviter per has clausulas: *Per Christum Dominum nostrum: Qui vivis & regnas in secula seculorum &c.* clauduntur. Habet autem unam duntaxat variationem, quæ ante & in fine clausulæ, & in Versu Orationem antecedentem usurpatur hoc modo,

Gratiam tuam quæsumus &c. gloriam

perducamur. Per eundem Chri-

stum Do mi num no strum.

Versus: *Divinum auxilium &c.* sicut *Fidelium* submissè can-
tatur sine vocis variatione.

II. In Completorio quinque potissimum Toni ab Offi-
ciatore adhibentur. Primus est Benedictionis, qui juxta se-
quentes Notas exprimitur; & in Matutino etiam pro Abso-
lutionibus adhibetur.

Noctem qui e tam, & finem perfectum

con ce dat ro bis Do mi nus

om ni po tens.

E c

Jube

Ju be Domne be ne di ce re.

Tu autem Domine mi se re re nobis.

DEO Gra ti as.

Secundus est Confessionis, & subsequentium Orationum quæ æquali tono, sine ulla variatione, sed voce nonnulla submissiori cantantur.

Tertius est Versiculorum *Converte nos, & DEVS in Adiuvium*: quorum hic supra notatus est; alter sic exprimitur.

Converte nos Deus sa lu ta ris noster.

Qua

Quartus est Capituli, qui idem est cum eo, qui in Capitulis Vesperarum & aliarum Horarum adhibetur, & supra jam notatus est. Sed & quintus pro Oratione *Visita nos* idem est cum Tono Feriali majore in Orationibus Simplicium Festorum, imò & in Duplicibus & Semiduplicibus ad Orationem primam Primæ, Tertiæ, Sextæ & Nonæ usurpatur, nullamque, ut dictum est, vocis variationem admittit.

Sextus denique in Antiphonis B, MARIÆ adhiberi solitus Ferialis Minor est, de quo paulò antè in Vesperis dictum, qui etiam pro Oratione *Dirigere* ad Primam, ad Orationes Litaniarum & Aspersions aquæ benedictæ adhibetur.

De Tonis aliarum Antiphonarum, Psalmorum, Versiculorum, quia plerumque non ab Officiatore, sed Cantoribus canuntur, nihil hîc addere placuit, maximè cum etiam plures sint, quàm ut tam parvo libello comprehendi commodè queant.

P A R S IV.

DE SPECIALIBUS QUIBUSDAM
FESTIS ET OFFICIIS.

ET si pleraque, quæ de his dicentur, hinc inde in Superioribus partibus inspersa sint, quia tamen ad plenioram doctrinam, & memoriæ subsidium non parùm juvat, si ad certos & communes Titulos redigantur, placuit & hoc adjumento Tirones non defraudare.

§. I.

De Dominicis.

I. **D**ominicæ ab Apostolis hanc nomenclationem acciperunt, eò quòd Domini sint, id est, divino servitio con-